

Голові спеціалізованої вченої
ради Д 08.080.09
Національного технічного
університету «Дніпровська
політехніка» Міністерства
освіти і науки України,
доктору історичних наук,
професору Є.І. Бородіну

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора Лахижі Миколи Івановича на дисертацію Матвєєнко Ірини Володимирівни «Система впливів в публічному управлінні: теоретико-методологічний аспект», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Д 08.080.09 НТУ «Дніпровська політехніка» на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.01 – теорія та історія державного управління

1. Актуальність теми дослідження.

В Україні останнім часом активізувалися процеси, спрямовані на демократичні перетворення, прагнення до побудови незалежної, правової, соціальної держави, вибір стратегічного курсу на європейську інтеграцію. Особлива роль у цьому належить взаємодії держави із громадянським суспільством, поглибленню взаємовідносин органів державної влади з органами місцевого самоврядування та поглибленню публічно-приватного партнерства. Відтак зростає значення впливів у публічному управлінні та формування їх як системи, що дозволяє досягти синергетичного ефекту.

Варто відзначити, що загалом проблема впливів у публічному управлінні постійно знаходиться в центрі уваги українських вчених і розглядалася з різних точок зору – теорія та історія, механізми тощо. Доцільно виділити зовнішні впливи на становлення сучасного публічного управління в управлінні (глобалізація, європейська інтеграція тощо) та внутрішні впливи (громадянський, економічний, політичний,

адміністративний, технологічний, культурно-ментальний та інші), а також впливи по вертикалі та горизонталі діяльності органів публічного управління. Ефективне публічне управління вимагає балансування між різними впливами, прозорості процесів прийняття рішень і залучення всіх зацікавлених сторін, що теж було предметом досліджень зарубіжних та українських вчених. Разом з тим, недостатньо розкритими залишаються питання теоретико-методологічного обґрунтування особливостей таких впливів.

Дисертація І.В. Матвеєнко присвячена вирішенню саме цієї складної та надзвичайно актуальної проблеми сучасного державного управління – теоретико-методологічним аспектам формування системи впливів в публічному управлінні.

Актуальність дослідження визначається комплексним характером дисертаційної роботи, її спрямованістю на вирішення конкретної наукової проблеми в галузі державного управління - наукового обґрунтування теоретико-методологічних аспектів системи впливів в публічному управлінні та виробленні на цій основі практичних пропозицій щодо їх запровадження.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження І.В. Матвеєнко здійснювалося протягом тривалого часу у межах реалізації кількох комплексних наукових проєктів Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України та Національного університету «Одеська політехніка», у яких авторкою обґрунтовувалися теоретичні аспекти таких науково-дослідних тем: «Забезпечення конструктивного діалогу між владою та суспільством» (ДР 0115U001262); «Багаторівневе управління (multilevel governance) регіональним розвитком в контексті модернізації публічної влади в Україні» (ДР 0117U004394); «Система публічного управління євроінтеграційними процесами України в умовах глобалізації» (ДР 0118U001598); «Практичні аспекти механізмів реалізації соціально-гуманітарної політики в Україні: регіональний вимір»

(ДР 0120U102492); «Сучасні інновації в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ» (ДР 0122U002247).

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Представлена дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за своїм змістом відповідає паспорту спеціальності 25.00.01 – теорія та історія державного управління.

Зміст дисертаційної роботи та наукових публікацій І.В. Матвєєнко за темою дисертаційного дослідження засвідчують високу ступінь обґрунтованості і достовірності отриманих наукових результатів та зроблених висновків і пропозицій.

Авторкою чітко виділено об'єкт дослідження: впливи в публічному управлінні на стан і розвиток суспільних процесів і відносин з метою досягнення цілей і реалізації функцій держави та предмет дослідження: теоретико-методологічний аспект системи впливів в публічному управлінні, відповідно сформульовано та реалізовано завдання дослідження.

Результати дослідження, висвітлені в дисертації, ґрунтуються на фундаментальній теоретико-методологічній основі. На це вказує дотримання здобувачкою методики їх отримання, ретельний аналіз значних обсягів наукової та нормативно-правової інформації за темою дослідження, застосування сучасних наукових методів: порівняння, аналогії, концептуального та системного аналізу, узагальнення та систематизації, аналогії, дедукції та індукції та інші.

Достовірність результатів і висновків дослідження забезпечується чітко визначеною методологією, відповідністю методів дослідження його меті і завданням, якісним аналізом значного обсягу теоретичного матеріалу. Дисертантка здійснила ретельний аналіз наукових джерел за темою дисертаційної роботи, що дозволило виокремити основні проблемні питання, які потребують наукового осмислення.

Матеріали дисертаційної роботи пройшли апробацію на 18 науково-

практичних конференціях і семінарах, в тому числі за міжнародною участю.

4. Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукової проблеми щодо обґрунтування теоретико-методологічних аспектів системи впливів в публічному управлінні. Елементи новизни виокремлено авторкою у вступі дисертації та рефераті, включено до висновків та винесено на захист.

Авторка обґрунтовано вважає найбільш важливими ті положення, сформульовані в дисертації, які мають елементи новизни і відмічає такі з них:

уперше:

- проведено комплексне дослідження теоретико-методологічних засад впливів в публічному управлінні, їх типології, моделей, систематизації і запропоновано нове вирішення наукової проблеми – теоретико-методологічне обґрунтування концептуальних засад системи впливів в публічному управлінні;

- запропоновано нову парадигму впливів в публічному управлінні, що стало підставою для вироблення теоретичної моделі впливів в публічному управлінні, заснованої на теоріях впливів;

- розроблено прикладну модель впливів в публічному управлінні та виокремлено її концептуальні особливості;

- запропоновано шляхи практичної реалізації теоретичної і прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні;

удосконалено:

- теоретико-методологічні підходи щодо розуміння системи впливів в публічному управлінні;

- концептуальні основи побудови моделей системи впливів з акцентами на формуванні колективного суб'єкту впливів;

- методологічні засади організації спільної діяльності, партнерства, міжсекторальної взаємодії із застосуванням методології колективного суб'єкту впливу;

дістали подальшого розвитку:

- теорія державного управління;
- концептуальні підходи щодо сучасної моделі колективного впливу;
- систематизації концепцій та видів публічноуправлінських впливів;
- методологія державного управління в аспекті парадигми впливів в публічному управлінні.

Запорукою отриманої наукової новизни є глибина дослідження проблеми та вдало обраний методологічний формат, що є важливою складовою результативних наукових пошуків.

5. Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях.

Результати дисертаційного дослідження достатньою мірою висвітлені здобувачкою у 48 наукових працях, із них: 1 одноосібна монографія; 21 робота у фахових наукових виданнях України; 8 робіт у зарубіжних наукових періодичних виданнях (з них 5 – з індексацією у НМБ Scopus і Web of Science); 18 тез доповідей на науково-практичних конференціях, у тому числі - міжнародних та зарубіжних.

Матеріали дисертації досить рівномірно відображені у публікаціях авторки: I розділ – 8, II – 10, III – 9, IV- 15, V – 9.

6. Практичне значення роботи. Основні концептуальні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи мають практичне спрямування та можуть бути враховані при виробленні правових документів та діяльності суб'єктів публічного управління щодо впливів задля побудови суспільних відносин, у тому числі в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Висновки та рекомендації наукового дослідження були використані: органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, науково-навчальними закладами, громадськими інституціями, що підтверджено відповідними довідками та актами про впровадження і свідчить про широту охоплення проблеми.

7. Оцінка ідентичності змісту реферату і основних положень дисертації.

Аналіз дисертаційної роботи та реферату дає підстави зробити висновок щодо ідентичності реферату й основних положень дисертації. Наведені в рефераті наукові положення, висновки і рекомендації в повному обсязі розкриті й обґрунтовані в тексті дисертації.

8. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Запропонована авторкою методологія державного управління в аспекті парадигми впливів в публічному управлінні дозволить сформувати спільну структуру співпраці всіх секторів суспільства для вирішення складних соціальних проблем; виробити основні напрями і потенціал для проєктування та впровадження системних змін і міжгалузевої співпраці; залучити громади до формування проактивної позиції, прийняття відповідальності за результати розвитку громади, побудови дієвої взаємодії; виробити системи правомірних заходів щодо впливів; виокремити шляхи і методи проєктування і планування громад та спільного управління цими проєктами та програмами в контексті колективного впливу, враховуючи інноваційність і процеси протидії інноваціям; побудувати дієву систему подолання руйнівних впливів; уточнити поняття «неправомірні впливи» та виробити методи протидії їм; виробити стратегії відновлення на випадок збоїв при застосуванні певних видів впливів.

9. Зауваження й побажання щодо змісту дисертації.

Відзначаючи високий теоретичний рівень та практичне значення роботи І.В. Матвеевко, варто назвати й окремі дискусійні положення та перспективні напрями досліджень в рамках даного теоретичного напрямку.

1. Авторка наповнює якісним змістом традиційні пункти визначення новизни дослідження. Зважаючи на інноваційність даного теоретичного дослідження видається корисним також і розгляд новизни як концептуальної (оновлене трактування «впливу» у публічному управлінні, системний підхід

до впливу, розширене трактування суб'єктів впливу); методологічної (розроблення авторських методологій, запровадження міждисциплінарного підходу тощо); практичної (розробка авторських моделей впливу) та емпіричної (виявлення та характеристика нових тенденцій тощо). Такий підхід додатково наголошував би на комплексному характері дослідження.

2. У першому пункті новизни «удосконалено» авторка правомірно відзначає удосконалення нею теоретико-методологічних підходів щодо розуміння системи впливів в публічному управлінні, зокрема шляхом надання нового змісту категорії «вплив». На нашу думку, подане у тексті авторське визначення поняття «вплив» можна було б зробити повнішим за рахунок його відмежування від суміжних категорій (наприклад, «влада», «управління», «маніпуляція» тощо).

3. У параграфі 1.1. авторка характеризує дефініцію «впливи» як «основу системи впливів в публічному управлінні». На наш погляд, дефініція є необхідною, але не завжди достатньою основою. Вона задає концептуальні межі поняття, забезпечує однозначність його розуміння і структурує дискурс у певній сфері. У випадку «впливів» в публічному управлінні дефініція є основою лише на концептуальному рівні. Вона встановлює, що слід вважати впливами, які їхні ключові характеристики та межі застосування. Однак, як це показує авторка у наступних розділах, система впливів у публічному управлінні – це не лише дефініція, а й сукупність механізмів, інструментів, суб'єктів, об'єктів, каналів комунікації, нормативного регулювання тощо. Отже, дефініція «впливи» може бути основою концептуальної системи впливів, але функціональна система впливів включає більше, ніж лише її. Це було б доцільно відобразити у назві параграфу: «Дефініція «впливи» як концептуальна основа системи впливів в публічному управлінні»

4. З тексту дисертаційного дослідження помітна увага авторки до зарубіжного досвіду теоретичного осмислення впливів у публічному управлінні. Це ж засвідчує список літератури, більше половини якого складають іноземні джерела. Частково іноземний досвід розкрито у

параграфі 4.3. «Підходи стосовно запровадження колективного впливу у зарубіжних країнах та у глобальному вимірі» (Австралія, США, Канада, Уганда). На нашу думку, євроінтеграційний напрям розвитку України вимагає особливої уваги до досвіду європейських країн та Європейського Союзу як їх об'єднання – специфіка політичних режимів, адміністративно-правових систем, рівня децентралізації тощо. Отже, видається доцільним виділення цього напрямку при постановці завдань та у плані роботи і згрупування цього досвіду у тексті та висновках, що варто врахувати при подальшій роботі.

5. Характеризуючи впливи як систему, авторка виділяє у плані і досліджує публічноуправлінські, економічні, управлінські та адміністративні, соціальні, психологічні, комунікативні, інформаційні, політичні та колективний впливи. Зважаючи на процеси глобалізації та диджиталізації, варто було б звернути особливу увагу на виявлення нових тенденцій у розвитку системи впливів – наприклад, перехід від ієрархічних впливів до горизонтальних, мережевих структур управління; аналіз впливу цифрових технологій та штучного інтелекту (як вони змінюють характер впливу в публічному управлінні); обґрунтування ефективних механізмів протидії деструктивним впливам у публічному управлінні (наприклад, запобігання інформаційним маніпуляціям, корупційним практикам). Особливої уваги в умовах України потребує й врахування олігархічного та тіньового впливів.

6. При оформленні роботи варто було б взяти до уваги зручність сприймання читачами рисунків та таблиць (наприклад, рис. 5.1 у якому теоретична модель системи впливів у публічному управлінні відображена у порівнянні теорій впливів та теорій публічного управління з їх характеристикою; рис. 5.3. узагальнення системи впливів у публічному управлінні). Здається, що доцільнішим було б скорочення інформації з її роз'ясненням у текстовій частині дисертації. В той же час, в окремих частинах дисертації виклад тексту логічніше було б зробити у вигляді

таблиці, наприклад, при характеристиці внутрішніх впливів Кабінету Міністрів України в Законі України «Про Кабінет Міністрів України» (с. 337-338) чи Регламенту Верховної Ради України (с. 333-335) та інше.

10. Загальний висновок та оцінка дисертації.

Дисертаційна робота Матвеєнко Ірини Володимирівни на тему: «Система впливів в публічному управлінні: теоретико-методологічний аспект» виконана на актуальну тему, в якій вирішена актуальна наукова проблема стосовно наукового обґрунтування теоретико-методологічних аспектів системи впливів в публічному управлінні та виробленні на цій основі практичних пропозицій щодо їх запровадження.

Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею, яка свідчить про особистий внесок здобувачки у науку державного управління, відповідає вимогам пунктів 6-9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, а її авторка Матвеєнко Ірина Володимирівна заслуговує на присудження ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.01 – теорія та історія державного управління.

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління,
адміністрування та права
Національного університету
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

М.І. Лахижа

О.В. Степова

Проректор з наукової роботи,
доктор технічних наук, професор

